

Emlékezés ²⁴⁴ egy felejthetetlen napra

125 ÉVES A NEMZETI SZÍNHÁZ

Igy írt róla Vörösmarty Mihály:

»Ha valaha kételkedék a színház felépülésén, sokkal inkább lehetett kéteni annak aug. 22-dikéni megnyitását. Mészgödörök, homokbucák kétfelől, elül vakolatlan tornác, egyenetlen, félig rakott út, benn asztalos, lakatos, színész, muzsikusz egy rakáson; amazok csak alig tartoz-

arra kényszerítették a magyar társulat tagjait, hogy a német színészeknek statisztájanak, s belkesedéssel fújják a Gotterhaltét.

Aztán temérdek levél, akta és vita után »elhatározottat» egy állandó pesti magyar színház építtetése. Elhatározottat — és továbbvitattatott.

Előbb a Dunaparton, a mai Tudományos Akadémia helyén akarták felállítani, aztán a Szép utca sarkán, majd végül megegyeztek, hogy a Hatvani kapun túl a Kerepesi úton (a mai Rákóczi út) emelkedjék a színház. Széchenyi István 1835. október 13-án a sok huzavona közepette ezt írta titkárának: »A magyar Theatrum még a bolondházba visz«.

Végül a lelkesedés, a közadakozás, és a szűkség tégláról téglára rakta a magyar színészek otthonát. A fennmaradt feljegyzések

érdekes fényt vetnek a nemzet áldozatkésziségére. Az Erdélyi Híradó megemlékezik egy Turóczy János nevű napszámosember-ről:

»Mindgyár eleinte, midőn az alapot ásni kezdék, jó egy ember feleségestől talyigával és ásóval; semmit sem szóll, hanem munkához fog és dolgozik erősen a többi munkással. Másod, harmad' s negyednap megjelen' s a' legbuzgóbb munkás; ő első, ki ásóhoz nyúl' s utolsó, ki azt leteszti: felesége szorgalmasan földet talyigáz«.

A közadakozásról egyéb emlékek is maradtak. Mikor a gyűjtőívvel megjelentek gróf Pálffy Fidél fényes palotájában, a gróf úr ezekkel a szavakkal útasította ki őket a házából:

»En soha sem járok magyar színházba«. Marich püspök így kiáltott fel: »Az istenért, dehogyan adok én komédiára«. Jordanszky püspök is ezzel leplezte fukarságát: »Másra adnék, de komédiára nem«.

Nemhiába örököltette meg Vörösmarty Mihály az áldozatkész népet a megnyitó előadásra írt előjátékában, az Árpád ébredésében. Egy napszámost szerepeltet, aki a

Egressy Gábor halála a Nemzeti Színház színpadán 1866. július 30-án a Brankovics György című tragédia előadása közben

tatható fűrőkkel és kalapácsokkal, emezek papirostekerseikkel próbán, mintegy a hely bírásáért vetekedve, mindnyájan sürgető, halaszthatatlan munkában, az óra 11-re jár s alig fél nap hátra, hogy a legelső magyar színház megnyitassék«.

Alig félnap hátra, de mennyi keserves, küzdelmes nap mögötte: ki ne tudná, hogy csaknem félszázadig tartó kilincselés, bolyongás, a magyar hatóságok közönyén s a bécsi rosszakarat zátonyán megrekedt törekvés után sikerült végre a terv: állandó hajlékot kapott a magyar Thália. Még azt a szegyént is megérték a monarchiában, hogy mikor a német színészet pompás ott-hont kapott, az ünnepélyes megnyitáson

Jászai Mari és Márkus Emília mint Melinda és Gertrudis

Bajor Gizi a Kertész kutyája című darabban

Básti Lajos és Major Tamás a III. Richárdban, a Nemzeti Színház színpadán

színház előtt ácsorog, majd ő is indul az előadásra ezzel:

»Van még zsebemben egy redves garas. (Mig zsebéből a garast kotorássza, a körülállók nevetnek). Hó! hó! nevettek? csak nevesettek, Ti pénz adatok tán az épülethez; De én, amilyen cifrátlan vagyok; Ezen kezemmel, mely élelmet ad, Két álló hétig hordtam a követ, s magam fizettem érte — örömet...«

Déryné így emlékezik a megnyitóra naplójában:

»Fölmentem a színpadra, hogy az első függöny mögül lekanaláljak, hogy nagy publikum van-e? Tömve! Zsúfolva! Hátra felé megyek, hol egy leeresztett függöny mögül ott guggol Telepy koma, már a játékra felöltözve egy nagy ecsettel a kezében, még akkor is valamit színezve...«

Aztán lehullott a függöny, dörgött a tapsvihar, újjongott a nézőtér és ezzel a nappal új fejezetet írtak a magyar színjátszás történetébe. 125 év telt el — s a krónikát írják tovább...

(Halasi)